

Haremde Yaşam

Saray ve Harem Hatıraları

HATIRA

© DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI, 2012

DBY: 2

Hatıra: 2

Isbn: 978-605-61331-1-4

Sertifika No: 18188

Birinci Baskı: İstanbul, Mayıs 2010

İkinci Baskı: İstanbul, Mart 2012

Hazırlayan:

Sedat Demir

Editör:

Ersan Güngör

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Sayfa Düzeni:

DBY

Kapak Tasarımı:

Sercan Arslan

Baskı/Cilt:

Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.

Gümüşsuyu Cad. No: 3, K: 2 Topkapı/İstanbul

Tel: 0212 483 47 92 (Sertifika No: 11964)

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ticarethane Sokak Tefikkuşoğlu İşhanı No: 11/36

Sultanahmet - Fatih / İstanbul / Türkiye

Tel. - Faks: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Haremde Yaşam

Saray ve Harem Hatıraları

HATIRA

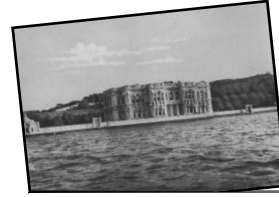
Leyla Saz

Hazırlayan:
Sedat Demir

İçindekiler

Leyla Saz'ın Hatıraları Üzerine	13
Leyla Saz'ın Hayat Hikâyesi.....	13
Şair Leyla Saz'ın Hatıraları.....	14
Giriş	17

Birinci Bölüm Çeşitli Yönleriyle Çırağan Sarayı

Sultanların Harem Daireleri	25
Sarayın Bölümleri.....	26
Haremin Eşyaları.....	28
Sarayın Mabeyn Bahçesi	30
<i>Bahçede Kaybolan Bir Cariye</i>	<i>31</i>
<i>Hayalet Gören Korucu.....</i>	<i>32</i>
<i>Gulyabani Korkusu</i>	<i>32</i>
<i>Mutlu Son.....</i>	<i>33</i>

İkinci Bölüm Sarayda Müzik ve Dans

Meşkhane.....	37
<i>Ünlü Besteciler</i>	38
<i>Hocalar ile Öğrenciler Arasındaki Aşklar</i>	39
<i>Hacı Arif Bey için İnce Hastalığa Yakalanan Cariye</i>	39
Padişahın Huzurunda Bir Gece.....	40
Sultan Mecid'in Saz Eğlenceleri.....	41
<i>Padişaha Musikiyi Sunma Becerisi</i>	41
Oyunlar.....	43
Abdülmecid'in Harem'e Yaptığı Ani Baskın ve Hususi Bir Saz Âlemi.....	44
Haremde Şaşkınlık.....	45
Padişahın Dikkatini Çekmek İsteyen Cariye.....	45

Üçüncü Bölüm Cariyeler

Cariyelerin Kaçırılmaları.....	49
<i>Bir Çerkez Kızın Yaşadıkları</i>	50
Cariye Fiyatlarının Hesaplanması.....	50
<i>Bir Pazarlık Örneği</i>	51
Cariye Türleri.....	52
Kafkasyalı Cariyeler.....	53

Ucuz ve Pahalı Cariyeler.....	54
<i>Dünyalar Güzeli Ancak Bir O Kadar da Saf Olan Bir Cariye</i>	56
Düğün Hediyesi Olarak Verilen Cariyeler.....	57
<i>Ulviye Sultan'ın Başına Gelenler</i>	57
Cariyeler ve Esirlikleri.....	58
Arap Cariyelerin Karşılaştığı Güçlükler.....	59
Perili Godyalar.....	61
<i>Godyanın Delirmesi</i>	62
Cariyelerin Eğlenme Biçimleri.....	63
<i>Yasemin'in Hikâyesi</i>	64
<i>Mecnun Kimdir?</i>	66
<i>Hazin Son</i>	67
<i>Buz Kurbanı</i>	68
Arap Cariyelerinin Becerileri.....	68
<i>Cariye Yekta'nın Yazısı</i>	69
<i>Günahı 'Siyah' Doğmak</i>	69
<i>Fakirlere Para Veren Fakir Cariye</i>	71
<i>Çölden Gelen Rüzgâr</i>	72
<i>Altınların Laneti</i>	74

Dördüncü Bölüm Haremağaları

Haremağalarının Rütbeleri ve Görevleri.....	79
<i>Birkaç Meşhur Haremağası</i>	81
Haremağalarının Kadınları Koruma Biçimleri.....	83
Akağalar.....	83

Beşinci Bölüm Sarayda Yaşam

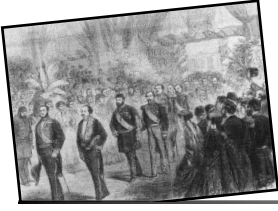
Şehzadelerin Çocuklukları	87
Şehzadelerin Gençlikleri	88
Şehzadelerin Eğlenceleri	88
Kalfalar	89
Padişahın Kalfalara Sundukları Hediyeler	89
Haznedarlar	90
Genel Geziler	92
Harem-i Hümayûn	93
Musikişinas Kalfalar	93
Besteci Sultanlar	95
Canlı Oyuncaklar	95
Sultan Mahmud ve Sultan Mecid Hangi Kızlardan Hoşlanırdı?	96
Kalfaların Yaşamı	96
Büyük Konaklarda Yaşam	98
Oyunlar ve Eğlenceler	99
<i>'İstanbul Efendisi' Oyunu</i>	100
<i>Havuz Oyunu</i>	100
Orta Halli Ailelerde Evdeki Yaşam	101
<i>Tuhafiye Fiyatları</i>	103
Eski Evler	103
Harem-i Humâyûnun Alışverişi	104
Çerçiler	105
Yemekler	106
Sofra Düzeni	108
Sultanların Tedavileri	109
<i>İlaç Yerine Dua</i>	110

Kocakarı İlaçları	112
<i>Fatma Sultan ve Hacamatçı Kadın</i>	112
Bir Şaka	114
<i>On Kuruşa Doktor</i>	115

Altıncı Bölüm Saraylarda Ramazan ve Bayram

İbadet Biçimleri	119
Oruç Nasıl Bozulur?	120
Hırka-ı Saadet Ziyareti	120
Ramazan Geceleri	121
Kadir Gecesi	122
Bayram Töreni	123
Bayram Eğlenceleri	123
<i>Atlıkarıncalar</i>	123
Bayram Gezileri	124
Bayramlaşma Merasimi	125
Paranın Peşinden Koşanlar	126
Tiyatro, Pantomim ve Diğer Eğlenceler	127
Sobasız ve Elektriksiz Saraylar	129
Kızlardan Oluşan Altmış Kişilik Batı Müziği Orkestrası	129
Kadın Kadına Dans	130
Hareme Girebilen Kadınlar	131
Padişahın Huzuruna Çıkabilenler	131
<i>Aristokrat Bir Halk Kadını</i>	132
<i>Sultan Aziz'in Huzurunda</i>	132
Pertevniyal Valide'nin Huzurunda	134
<i>Sultanları ve Şehzadeleri Ziyaret</i>	135

Yedinci Bölüm

Sultan Aziz'in Avrupa Dönüşü Sonrası Gördüklerim

Saraya Gidiyorum.....	141
Sultan Aziz'in Karşılınması	143
O Günkü Kıyafetleri.....	143
Fatma Sultan, Baltalimanı Sarayı'nda	145
Batı Müziği Bilen Kalfa.....	146
Fatma Sultan ile Deniz Gezisi	147
Sultan Aziz Döneminde Boğaziçi Geceleri.....	148
Türkiye'deki İlk Projektör.....	149
<i>Benim Şiire Başlamam</i>	150
<i>Emsalsiz Bir Işıklandırma ve Devletin Milyonları</i>	151
Mevlid-i Şerif Okunması ve Hac Tebrikleri.....	152
<i>Hacdan Dönenlerin Karşılınması</i>	153

Sekizinci Bölüm

Masalları Andıran Ünlü Sultan Düğünleri

Sultan Abdülmecid'in Kızları ve Damatları.....	157
<i>İşte, Sultanefendilerin Eşlerinin Adları</i>	158
Münire Sultan'ın Düğünü.....	159
Münire Sultan'a Verilen Hediyeler	160
Sultan Çeyizlerinin Alışverişi	160
<i>Saraya Giren İlk Terzi ile Güzelliği Dillere Destan</i> <i>Sophia</i>	161
Çeyiz Listesi.....	163
<i>Mücevherat</i>	163

Padişahın Hediyeleri.....	169
Gerdek Gecesine Doğru.....	170
Gösterişli Saltanat Kayıkları.....	171
Gelin Alayı.....	172
İkinci Mahmud Han'ın Bir Cariye İçin Yaptığı Beste.....	174
Koltuk	175
Kutlama Merasimi	177
Gösterişli Bir Şölen	177
Düğün Eğlenceleri	179
<i>Komik Bir Olay</i>	180
<i>Sultan Mecid'in Gelişi</i>	181
Refia Sultan'ın Düğünü.....	183
<i>Önce Her Tarafta ile Defterdarburnu Sarayı</i>	183
<i>Masaldaki Saraylar Gibi</i>	184
<i>Emsali Bulunmayan Bir Çeşme</i>	185
<i>Cennete Yakışır Bir Hamam</i>	186
<i>Hünkâr Dairesi</i>	187
<i>Refia Sultan'ın Gelin Arabası</i>	187
<i>Yağmur Gibi Altın</i>	189
Gelin'in Eşyaları	189
<i>Gelin Odası</i>	189
<i>Gelin Odasının Mefruşatı</i>	190
<i>Gelinin Elbisesi</i>	190
<i>Gelinin Mücevherleri</i>	191
<i>Padişahın Huzurunda</i>	192
Abdülmecid Döneminin Modası	193
Ölü Doğan Sultanzade İçin Loğusa Töreni	194
<i>Ani Bir Davet</i>	194
<i>Defterdarburnu Sarayı'nda</i>	195
<i>Dans ve Eğlence</i>	197
<i>Ölü İçin Şenlik</i>	199
<i>Gerçek Anlaşıldığında</i>	200

Dokuzuncu Bölüm
Bir Portre: Âdile Sultanefendi

Âdile Sultanı Ziyaret	205
<i>Sofra Düzeni</i>	206
<i>Batı Müziği</i>	207
<i>Âdile Sultan'ın Huzurunda</i>	209
<i>Âdile Sultan'ın Karakteri</i>	211
Dizin	213

Leyla Saz'ın Hatıraları Üzerine

Leyla Saz'ın Hayat Hikâyesi

Şair Leyla Saz, 1850 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası; şehreminliği, valilik, Tıbbiye Nâzırlığı, zaptiye müşirliği gibi görevlerde bulunmuş, “ekselans” diye anılan Doktor İsmail Paşa'dır.

Leyla Saz, babasıyla İzmir'e ikinci kez gidişinde Vilayet Mektupçusu Sırrı Efendi ile evlendirilmiştir. Sırrı Efendi, sonradan paşalığa kadar yükselmiş ve “Giritli Sırrı Paşa” diye anılmıştır. Leyla Saz, vali olan eşiyle Prizren, Rusçuk, Trabzon, Kastamonu ve diğer illeri gezip görmüş, gezi izlenim ve gözlemlerini de yazmıştır. Mühendis merhum Yusuf Razi ve ünlü mimar Vedat Beyler, Leyla Hanım'ın oğullarıdır.

Leyla Saz, Abdülmecid dönemini 1-11, Abdülaziz dönemini 11-26, Beşinci Murad dönemini 27, Abdülhamid dönemini 27-59, Mehmed Reşad dönemini 59-69 ve Vahideddin dönemini 69-73 yaşları arasında yaşadı.

Leyla Saz, hatıralarında, yaşadığı bu altı padişah döneminin saray çevresini, insanlarını, gelenek ve göreneklerini, saz âlemlerini, saray teşkilatını ve ünlü düğünleri tüm yönleriyle anlatmıştır.

Leyla Saz, 86 yaşında olduğu halde 6 Aralık 1936 pazar günü Kızıltoprak'taki köşkünde hayata veda etmiştir.

Şair Leyla Saz'ın Hatıraları

Şair Leyla Saz'ın hatıraları, "Saray çevresi ve harem hayatı" konularında gözleme dayanan çok önemli bir kaynaktır. Özellikle haremdeki yaşantı hakkında Osmanlı kaynaklarında bilgi bulma olanağı çok zordur. Çünkü "Harem ve haremde olup bitenler" Osmanlı sosyal yaşamında bir "yasak bölge" olarak kalmıştır. Bu nedenle de Osmanlı vakarı ve tarihçileri, burasının içyüzü hakkında bilgi edinme imkânından oldukça yoksun kalmıştır. Söz konusu olumsuz şartlardan dolayı da harem; yerli, yabancı tarihçi ve yazarlar tarafından daha çok hayallerde biçimlendirilen; fakat gerçekte pek bilinmeyen bir "bilinmezlik dünyası" olarak sürekli gizemliliğini korumuştur.

Leyla Saz'ın "Harem hatıraları" Vakıf gazetesinde 1921 yılında, İstanbul'un işgal altında bulunduğu ve halkın özgürlüğünün elinden alınmasının yanında açlıkla da boğuştuğu, hatırlanmak bile istenmeyen o acılı günlerde tefrika edilmiştir. Toplumun içinde bulunduğu bu kötü durumdan dolayı da çok önemli olmasına rağmen hatıralar beklenen ilgiyi görmemiştir.

Söz konusu hatıralar daha sonra, oğlu Yusuf Razi Bey tarafından Fransızcaya çevrilerek Paris'te "Le Harem Im-

perial" ismiyle yayınlanmıştır. Osmanlı haremının kapılarını ilk kez aralayan bu hatıralar, Fransa'da büyük bir ilgi ile karşılanmıştır. Leyla hanımın bu değerli hatıraları, gördüğü ilgi üzerine Çekçe ve Almancaya da çevrilmiş, oralarda da büyük rağbet görmüştür.

Hatıralar, Türkiye'de ilk defa Sadi Borak Bey tarafından düzenlenerek Ağustos 1974 yılında kitap halinde yayınlanmıştır. Sadi Borak, Leyla Hanım'ın "Geçen Asırda Kadın Hayatı" başlığı altında 25 Nisan 1921 tarihinde İleri gazetesinde yayınlamaya başladığı yazı dizisini de kitabın ikinci bölümüne eklemiştir. Biz çalışmamıza bu bölümü dahil etmeyip, daha sonradan ayrı bir kitap olarak hazırlamayı düşündük.

Çalışmayı hazırlarken, Merhum Ali H. Neyzi Bey tarafından hazırlanan ve Temmuz 2000 yılında Cumhuriyet Kitapları arasında çıkan eserin başka bir baskısı ile tefrikaları karşılaştığımız da arada birtakım farklılıklar gördük. Tefrikalarda zikredilmeyen; fakat önemli gördüğümüz birkaç notu buradan alarak ilave ettik.

Eseri günümüz Türkçesine aktarırken, metnin akıcılığını bozmamaya çaba gösterdik. Gerekli gördüğümüz yerlere dipnotlarla açıklamalarda bulunduk. Yazara ait notları ise "*" işareti ile gösterdik.

Sedat Demir
İstanbul, 2010